

βόητος ἀρχιλήστης, συλληφθεὶς ἀπηγγονίσθη ἐν Σζεγεδίνῳ.

Σπεύσας ἀνήγγειλα τὴν εἶδησιν εἰς τὴν κόμησσαν. Ἐκεῖνη δέ :

— Κρίμα ᾿ς τον ! ἀνεφώνησεν ἀφίνουσα τὴν ἐφημερίδα. Καὶ τί εὐμορφος χορευτής !

Γ.

Η ΟΛΛΑΝΔΙΑ

[Ἐκ τῶν τοῦ de Amicis].

Συνίεσις καὶ τίλος· ἰδί σελ. 285.

Ἡ Ὀλλανδία εἶνε φρούριον, ὃ δὲ ὀλλανδικὸς λαὸς στρατοπεδεύει ἐν αὐτῇ, εὐρισκόμενος ἐν καταστάσει ἐμπολέμῳ κατὰ τῆς θαλάσσης. Στρατιὰ μηχανικῶν, ἐξαρτωμένη ἐκ τοῦ ὑποურγείου τῶν ἐσωτερικῶν, διεσκευασμένη ἐν τῇ χώρᾳ καὶ οἶνει στρατιωτικῶς ὀργανισμένη, κατοπτεῦει διαρκῶς τὸν ἐχθρόν, ἐφορεῦει τὴν τάξιν τῶν ἐσωτερικῶν ὑδάτων, προσέχει νὰ μὴ διαρραγῶσι τὰ προχώματα, παρασκευάζει καὶ διευθύνει τὰ ἔργα τῆς ἀμύνης. Αἱ δὲ τοιαῦται πολεμικαὶ δαπάναι εἶνε διανεμημέναι, μέρος μὲν ἀπολαμβάνοντος τοῦ κράτους, μέρος δὲ τῶν ἐπαρχιῶν· ἕκαστος δὲ ἰδιοκτῆτης πληρόνει, πλὴν τοῦ γενικοῦ φόρου, φόρον εἰδικὸν διὰ τὰ προχώματα, ἀντιστοιχοῦντα πρὸς τὴν ἔκτασιν τῶν γαιῶν του καὶ πρὸς τὴν σχετικὴν γειτονίαν τῶν ὑδάτων. Τυχαίαι τις διάρρηξις, ἀπροσεξία τις δύνανται νὰ γείνωσιν αἰτία κατακλυσμοῦ. Ὁ κίνδυνος εἶνε διαρκῆς· οἱ φρουροὶ εὐρηνται ἐν τῇ θέσει των ἐπὶ τῶν προμαχῶν κατὰ δὲ τὴν πρώτην ἐφοδὸν τῆς θαλάσσης κηρύττουσι τὸ σύνθημα τοῦ πολέμου, ἡ δὲ Ὀλλανδία παρέχει χεῖρας, ὑλικὸν καὶ χρήματα. Ἀλλὰ καὶ ὅταν δὲν συγκροτῶνται μεγάλα μάχαι, συγροτεῖται ἀγῶν τις ὑπόκωφος καὶ βραδύς. Οἱ ἀναριθμητοὶ μύλοι καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς ἐκχερσωθείσαις λίμναις ἐξακολουθοῦσιν ἐργαζόμενοι ἀπαύστως, ὅπως ἀντλῶσι καὶ χύνωσιν εἰς τὰς διώρυγας τὸ ὑέτιον ὕδωρ καὶ τὸ ἐκκρινόμενον ἀπὸ τῆς γῆς. Καθ' ἑκάστην αἱ κλεισιᾶδες τῶν κόλπων καὶ τῶν ποταμῶν κλείουσι τὰς γιγαντιαίας αὐτῶν πύλας εἰς τὴν πλημμυρίδα ἣτις ἀποπειρᾶται νὰ ἐκχύσῃ τὰ βεῦματά της εἰς τὸ κέντρον τῆς χώρας. Διαρκῆς δ' εἶνε ἡ ἐργασία πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἀσθενῶν προχωμάτων, πρὸς ὀχύρωσιν τῶν θινῶν διὰ φυτειῶν, πρὸς κατασκευὴν νέων προχωμάτων ἐνθα αἱ θινεὲς εἶνε χθαμαλαί, ἅτινα διευθύνονται ὡς παμμεγέθεις λόγχοι κραδαινόμενοι εἰς τὸ σπῆθος τῆς θαλάσσης, ὅπως θρασυθῆ ἡ πρώτη ὀρμὴ τῶν κυμάτων. Ἡ δὲ θάλασσα κροτεῖ αἰωνίως τὰς πύλας τῶν ποταμῶν, μαστιγιόνει αἰωνίως τοὺς φράκτας, τον-

θορῶζει ἀπανταχόθεν τὴν αἰώνιον αὐτῆς ἀπειλήν, ἀνυψώνει τὰ κύματά της περίεργα ὡσεὶ ἵνα θεωρήσῃ τὰς γαίας αἰτίνες εἶνε πολέμιοι αὐτῇ, ἐπισωρεῦει λόφους ἄμμου πρὸ τῶν λιμένων οἰοῦναι σκοποῦσα νὰ φονεύσῃ τὸ ἐμπόριον τῶν μισουμένων ὑπ' αὐτῆς πόλεων, κατατρώγει, ξύει, σκάπτει τὰς ἀκτὰς καὶ μὴ δυναμένη νάνατρέψῃ τὰ προχώματα ἐφ' ὧν καταθραύονται ἐν ἀφρῶ μανιώδει αἱ ἀνίσχυροι αὐτῆς προσπάθειαι ῥίπτει εἰς τοὺς πρόποδας αὐτῶν πλοῖα μεστὰ πτωμάτων ὅπως ἀγγεῖλωσιν εἰς τὴν δυσήνιον χώραν τὴν ὀργὴν αὐτῆς καὶ τὴν δύναμιν.

Ἐνῶ δὲ ὁ μέγας οὗτος ἀγὼν διαρκεῖ, ἡ Ὀλλανδία μεταμορφοῦται, ἐπειδὴ ἡ Ὀλλανδία εἶνε ἡ χώρα τῶν μεταμορφώσεων. Ὁ γεωγραφικὸς χάρτης τῆς χώρας ὅποια ἦτο πρὸ ὀκτώ αἰῶνων ἐκ πρώτης ὄψεως δὲν ἀναγνωρίζεται. Μεταμορφώνει τὴν χώραν ἡ θάλασσα ἀφ' ἐνός, ἀφ' ἐτέρου δὲ μεταμορφόνουσι αὐτὴν οἱ ἀνθρώποι. Ἡ θάλασσα ἐν τισὶ μέρεσιν ἀναγκάζει τὴν ἀκτὴν νὰ ὀπισθοχωρήσῃ· ἀφαιρεῖ ἀπὸ τῆς ἡπείρου μέρη γῆς, ἀφίνει αὐτά, ἐπειτα τὰ ἀναλαμβάνει· ἐνόει μετὰ τῆς ἡπείρου νήσους διὰ γεφυρῶν ἄμμου, ὡς ἐν Ζηλανδίᾳ· ἀποσπᾷ ἄκρας γῆς ἀποτελοῦσα νήσους νέας, ὡς τὴν Βίριγγεν· ἀπομακρύνεται ἐκ τινῶν ἐπαρχιῶν καὶ καθιστᾷ μεσογείους πόλεις τέως παραλίαις, ὅποια ἡ Δούβαρδε· μεταπλάσσει εἰς πελάγη κατάσπαρτα ὑπὸ νήσων ἐκτεταμέναις πεδιάδας, ὡς τὸ Μπισμόσχ· ἀποχωρίζει τὴν πόλιν ἀπὸ τῆς γῆς, ὡς τὴν Δορδρέχτ· ἀποτελεῖ νέους κόλπους ἔχοντας εὖρος δύο μιλίων, ὡς τὸν κόλπον τῆς Δολλάρτης· διαχωρίζει δύο ἐπαρχίας διὰ πελάγους νέου, ὡς τὴν βόρειον Ὀλλανδίαν καὶ τὴν Φριζίαν. Διὰ τῶν προσκλύσεων ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς ὑψοῦται μὲν ἐνιαχοῦ, ἀλλαχοῦ δὲ καθιζάνει· γαῖαι ἀγονοὶ ἀποβαίνουσι καρποφόροι ὡς ἐκ τῆς ἰλύος τῶν πλημμυροῦντων ποταμῶν, γαῖαι γόνιμοι μεταποιοῦνται εἰς ἐρήμους ἀμυμῶδεις. Πρὸς δὲ τὰς ὑπὸ τῶν ὑδάτων προξενουμένας ἀλλοιώσεις βαίνουσι παραλλήλως αἱ ὑπὸ τῆς ἀνθρωπίνης χειρὸς ἐνεργούμεναι. Ἐνοῦνται νῆσοι μετὰ τῆς ἡπειρωτικῆς γῆς ὡς ἡ νῆσος Ἀμελάνδη, νησοποιοῦνται ἐπαρχίαι δολόκληροι ὡς θὰ συμβῆ εἰς τὴν βόρειον Ὀλλανδίαν διὰ τῆς νέας διώρυγος τοῦ Ἀμστελοδάμου ἣτις μέλλει νὰποχωρίσῃ αὐτὴν ἐκ τῆς νοτίου Ὀλλανδίας. Ἐκχερσοῦνται λίμναι ἔχουσαι μέγεθος ἐπαρχιῶν, ὡς ἡ λίμνη τοῦ Βέεμστερ· μεταποιοῦνται εἰς λίμνας αἱ ἡπειροὶ διὰ τῆς ἐξαγωγῆς τῶν θολῶν ὑδάτων, αἱ δὲ λίμναι αὐταὶ μεταβάλλονται εἰς λειμῶνας. Οὕτω δὲ ἡ χώρα ἀλλοιοῦται, βελτιοῦται καὶ μεταβάλλει ὄψιν κατὰ τὴν ὀρμὴν τῶν ὑδάτων καὶ τὰς ἀνάγκας τοῦ ἀνθρώπου. Διατρέχοντες δὲ τὴν χώραν αὐτὴν μετὰ τοῦ νεωτάτου γε-

ωγραφικῶν χάριτων ἀνὰ χεῖρας, δυνάμεθα νὰ ὦμεν βέβαιοι ὅτι ὁ χάρτης ἐκεῖνος ἔσται ἀχρηστος μετὰ τινα ἔτη, ἐπειδὴ ἐν ᾧ διατρέχομεν αὐτήν, ὑπάρχουσι κόλποι ἀφανιζόμενοι ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ταινίαι γῆς ἔτοιμοι νὰ ποσπασθῶσιν ἐκ τῆς ἠπείρου καὶ μεγάλαι διώρυγες ἀνοιγόμεναι ὅπως εἰσαγάγωσι τὴν ζωὴν εἰς γαίαις ἀκατοικήτους.

Ἄλλ' ἡ Ὀλλανδία οὐ μόνον ἠμύνατο κατὰ τῶν ὑδάτων, ἀλλ', ὅπερ καὶ σπουδαιότερον, ἐδέσποσεν αὐτῶν. Ἡ θάλασσα, ἣτις ἦτο ἡ μάστιξ τῆς χώρας, κατέστη νῦν ὁ προασπιστὴς αὐτῆς. Ἄν ξένος τις στρατὸς ἐπιδράμῃ κατὰ τῆς χώρας, αὐτὴ ἀνοίγει τὰ προχώματα καὶ λυεῖ τὸ πέλαγος καὶ τοὺς ποταμοὺς ἀπὸ τῶν συνεχόντων αὐτὰ δεσμῶν, ὡς ἀπέλυσεν αὐτὰ κατὰ τῶν Ῥωμαίων, κατὰ τῶν Ἰσπανῶν, κατὰ τῆς στρατιᾶς Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ', καὶ ὑπερασπίζει τὰς μεσογειοὺς πόλεις διὰ τοῦ στόλου. Τὸ ὕδωρ ἦτο ἡ πενία τῆς Ὀλλανδίας, ἀλλ' ἀπέβη ὁ πλοῦτος αὐτῆς. Ἐπὶ πάσης τῆς χώρας ἀπλοῦται παρμύγιστος δίκτυον διωρύγων, αἵτινες χρησιμεύουσιν ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ ὡς ὁδοὶ συγκοινωνίας καὶ πρὸς ἀρδευσιν τῶν γαιῶν. Αἱ πόλεις συγκοινωνοῦσι μετὰ τῆς θαλάσσης διὰ διωρύγων· διώρυγες ἀγούσιν ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν, συνδέουσι τὰς πόλεις μετὰ τῶν κωμῶν, τὰς κώμας πρὸς ἀλλήλας, πᾶσαν κώμην μετὰ τῶν οἰκήσεων τῶν διεσπαρμένων ἐν τῇ ἐξοχῇ· διώρυγες δὲ μικρότεραι περιβάλλουσι τὰ κτήματα, τὰς νομάς, τοὺς κήπους, ἀντικαθιστῶσαι τοὺς φράσσοντας τοίχους καὶ τὰς αἰμασίας· πᾶσα δὲ οἰκία εἶνε μικρὸς τις λιμνῆ. Τὰ πλοῖα, αἱ φορητῆριδες, τὰ ἀκάτια, αἱ λέμβοι διαπλέουσι τὴν ἐξοχὴν, διέρχονται διὰ τῶν χωρίων, περιτρέχουσι τοὺς οἴκους καὶ αὐλακόνουσι τὴν χώραν καθ' ἕλας τὰς διευθύνσεις, ὡς ἐν ἄλλοις τόποις τὰ ἀμάξια καὶ τὰ ὀχήματα. Καὶ περὶ τοῦτο τοῦ εἶδος δὲ ἡ Ὀλλανδία ἐποίησεν ἔργα κολοσσαῖα, ὡς τὴν διώρυγα τοῦ Γουλιέλμου ἐν τῇ ἀρκτικῇ Βραβάντη, τὴν διώρυγα ἣτις, διασχίζουσα ὅλην τὴν βόρειον Ὀλλανδίαν, ἐνόησε τὸ Ἀμστελὸδαμον μετὰ τῆς βορείου θαλάσσης, ἔχουσαν μῆκος ὑπὲρ τὰ ὀγδοήκοντα χιλιόμετρα, καὶ εὖρος ὑπὲρ τὰ τριάκοντα μέτρα, τὴν νέαν διώρυγα ἣτις θὰ ἐνώσῃ τὸ Ἀμστελὸδαμον μετὰ τῆς θαλάσσης, διασχίζουσα τὰς θίνας καὶ θὰ εἶνε ἡ μακροτάτη διωρυξ τῆς Εὐρώπης, καὶ ἄλλην τινα ὅχι μικροτέραν ἣτις θὰ ἐνώσῃ τὴν θάλασσαν μετὰ τῆς πόλεως Ροττερδάμης. Αἱ διώρυγες εἶνε αἱ ἀρτηρίαι τῆς Ὀλλανδίας, τὸ δὲ ὕδωρ εἶνε τὸ αἷμα αὐτῆς.

Ἄλλα καὶ χωρὶς νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὰς διώρυγας, τὰς ἐκχερσώσεις τῶν λιμνῶν καὶ τὰ ἀμυντικὰ ἔργα, διατρέχοντες τὴν Ὀλλανδίαν βλέπομεν ἀπανταχοῦ τὰ ἴχνη θαυμασίας ἔργα-

σίας. Τὸ ἔδαφος, ὅπερ ἐν ἄλλαις χώραις εἶνε δῶρον τῆς φύσεως, αὐτόθι εἶνε ἔργον χειρῶν ἀνθρώπων. Ἡ Ὀλλανδία ἀπήλαυσε τὸ μέγιστον μέρος τοῦ πλοῦτου αὐτῆς ἐκ τοῦ ἐμπορίου· ἀλλὰ πρὸ τοῦ ἐμπορίου ὤφειλε νὰ καταστήσῃ γόνιμον τὴν γῆν· μὴ ὑπαρχούσης δὲ γῆς ἔπρεπεν αὐτὴ νὰ πλασθῇ. Ὑπῆρχον σωροὶ ἄμμου διακοπτόμενοι ὑπὸ στρωμάτων ἰλύος, θίνας ἅς ὁ ἀνεμος ἐξετόπιζε καὶ διέσπειρεν ἐν τῇ χώρᾳ, μεγάλαι ἐκτάσεις γῆς πηλώδους, αἵτινες ἐφαίνοντο καταδεδικασμένα εἰς ἀκαρπίαν αἰωμίαν. Ἐλείπον τὰ παραίτητα στοιχεῖα τῆς βιομηχανίας, ὁ σίδηρος καὶ ὁ ἀνθραξ· ἔλειπε τὸ ξύλον, ἐπειδὴ τὰ δάση ἦσαν ἤδη κατεστραμμένα ὑπὸ τῶν τρικυμιῶν, ὅτε ἐγεννήθη ἡ γεωπονία· ἔλειπον οἱ λίθοι, ἔλειπον τὰ μέταλλα. Ἡ φύσις, ὡς λέγει ποιητὴς τις Ὀλλανδός, εἶχε στερήσει τὴν Ὀλλανδίαν ἀπάντων αὐτῆς τῶν δώρων, οἱ δὲ Ὀλλανδοὶ ἠναγκάσθησαν νὰ πράξωσι τὰ πάντα ἔχοντες πολεμίαν τὴν φύσιν. Ἠρξάντο δὲ ἀπὸ τῆς γονιμοποιήσεως τῶν ἄμμων. Ἐν τισὶ μέρεσιν ἀπέτέλεσαν τὸ εὐφορον στρώμα τοῦ ἐδάφους διὰ γῆς φερομένης ἀπωθεν, ὡς σχηματίζεται τις κῆπος· διέσπειραν τοὺς χάλικας τῶν θινῶν ἐπὶ τῶν ὑπεράγαν ὑγρῶν λειμῶνων· ἀνέμιξαν μετὰ τῶν ὑπεράγαν ψαμμωδῶν γαιῶν τὰ λιπάσματα τῆς ἐκ τοῦ βάθους τῶν ὑδάτων ἐξαγομένης ἰλύος· ἐξήγαγον ἀργίλλον ὅπως μεταδώσωσιν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς νέαν γονιότητα· ἤρξαντο καλλιεργοῦντες τὰς θίνας. Οὕτω δὲ μοχθοῦντες πολυτρόπως καὶ ὑπερασπίζοντες διαρκῶς τὸ ἔργον τῶν χειρῶν αὐτῶν κατὰ τῶν ἀπειλητικῶν ὑδάτων, κατάρθρωσαν νὰ ἀναδειξῶσι τὴν Ὀλλανδίαν, παρέχοντες αὐτῇ εὐφορίαν οὐχὶ κατωτέραν τῆς τῶν μάλιστα ὑπὸ τῆς φύσεως εὐνοηθεισῶν χωρῶν. Ἡ δὲ Ὀλλανδία ἐκείνη ἡ ἀμυώδης καὶ τελματώδης, ἣν οἱ ἀρχαῖοι θεώρουσαν ὡς μόλις οἰκήσιμον, ἀποστέλλει νῦν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν κατ' ἔτος προϊόντα τῆς γῆς ἔχοντα ἀξίαν ἑκατὸν ἑκατομμυρίων δραχμῶν, τρέφει περὶ τὸ ἐν ἑκατομμύριον καὶ τριακοσίας χιλιάδας κτηνῶν καὶ δύναται νὰ καταλεχθῇ ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐδαφικὴν αὐτῆς ἔκτασιν ὡς μία τῶν πολυπληθεστάτων χωρῶν τῆς Εὐρώπης.

Ἐντεῦθεν ἐννοεῖται ὅτι ἐν χώρᾳ, ἣτις φυσικῶς εἶνε οὕτω παραδόξως ἀναγκαίως ὀφείλει νὰ κατοικήθῃ λαὸς πολλῶν διάφορος τῶν ἄλλων. Πράγματι δ' ἐπ' ὀλίγους λαοὺς ἡ φύσις τῆς οἰκουμένης χώρας ἐξήσκησεν ἐπίδρασιν βαθυτέραν ἢ ἐπὶ τοὺς Ὀλλανδοὺς. Τὸ ἦθος τῶν Ὀλλανδῶν εὐρίσκεται ἐν πλήρει ἀρμονίᾳ πρὸς τὸν φυσικὸν χαρακτῆρα τῆς Ὀλλανδίας. Ἀρκεῖ νὰ παρατηρηθῶσι τὰ μνημεῖα τοῦ μεγάλου ἀγῶνος, ὃν ὁ λαὸς οὗτος συνεκρότησε κατὰ τοῦ πελάγους, ὅπως νοηθῇ ὅτι ὁ ἰδιάζων αὐτοῦ χαρακτῆρ ἀναγκαίως εἶνε ἡ ἐπιμονὴ καὶ ἡ καρ-

περία, συνοδευομένη μετὰ θάρρους ψυχροῦ ἄμα καὶ σταθεροῦ. Ὁ ἔνδοξος δὲ οὗτος ἀγὼν καὶ ἡ συνειδήσις ὅτι ὀφείλει τὰ πάντα εἰς ἑαυτὸν βεβαίως ἐνέπνευσε καὶ ἐνίσχυσεν ἐν αὐτῷ αἰσθημα βαθύτατον τῆς ἰδίας ἀξίας καὶ πνεῦμα ἀδάμαστον ἐλευθερίας καὶ ἀνεξαρτησίας. Ἡ ἀνάγκη ἀγῶνος διαρκoῦς, ἐργασίας διαρκoῦς καὶ θυσιῶν διαρκῶν πρὸς ἄμυναν τῆς ἰδίας ὑπάρξεως, παρουσιάζουσα αὐτῷ συνεχῶς πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τὸ αἰσθημα τῆς πραγματικότητος, ἀναγκάως κατέστησεν αὐτὸν λαὸν κατ' ἐξοχὴν πρακτικὸν καὶ οἰκονόμον ἢ πρακτικότητος ἀναγκαίως εἶνε ἢ ἐξοχωτάτη ἰδιότης του, ἢ οἰκονομία μία τῶν κυριωτάτων αὐτοῦ ἀρετῶν. Ἄρα ἔμελλε νὰ πρωταγωνιστῇ ἐν ταῖς βιωφελέσι τέχαις, νὰ εἶνε ἐγκρατῆς περὶ τὰς ἡδονάς, νὰ εἶνε ἀπλοῦς καὶ ἐν αὐτῷ τῷ μεγαλείῳ, νὰ ἐπιτυγχάνῃ εἰς πάντα τὰ ἔργα ἐν οἷς ἡ ἐπιτυχία ἐζητήσεται ἀπὸ τῆς εἰς τὸ σκοπούμενον ἐγκαρτερήσεως καὶ ἀπὸ δραστηριότητος ἐμφρονος καὶ κανονικῆς, νὰ εἶνε μᾶλλον συνετός ἢ ἠρωϊκός, μᾶλλον συντηρητικὸς ἢ ἠρωϊκός, νὰ μὴ παρέχῃ εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ νέου πνευματικοῦ βίου μεγάλους ἀρχιτέκτονας, ἀλλὰ πολλοὺς δεξιούς τεχνίτας, λεγεῶνα ὄλην ἐργατῶν καρτερικῶν καὶ χρησίμων. Ἐνεκα δὲ τῶν ἰδιοτήτων αὐτοῦ τούτων, τῆς φρονήσεως, τῆς ἀπαθοῦς δραστηριότητος καὶ τοῦ συντηρητικοῦ πνεύματος ἔμελλε νὰ προοδεύῃ πάντοτε, ἀλλὰ μικρὸν κατὰ μικρὸν, νὰ ἀποκτῆ μὲν βραδέως, ἀλλ' οὐδὲν τοῦ ἤδη ἀπεκτημένου νὰ χάνῃ, νάνθίσταται ἐπιμόνως εἰς πᾶσαν ἀπομάχρυνσιν ἀπὸ τῶν πατροπαροδοτῶν ἠθῶν, νὰ διατηρῇ οἰονεὶ ὀλόσωμον τὴν πρωτοτυπίαν αὐτοῦ, καίπερ γειννιάζων πρὸς τρία μεγάλα ἔθνη, νὰ διατηρῇ δὲ αὐτὴν καίπερ ἀπεκδεχόμενος πάντα τὰ εἶδη τοῦ πολιτεύματος, καίπερ τῆς χώρας καταλαμβανόμενης ὑπὸ ξένων ἐπιδρομῶν, καίπερ καθιστάμενης θέατρον πολιτικῶν καὶ θρησκευτικῶν πολέμων, καίπερ συρρεάντων αὐτῶσε παμπληθῶν ξένων ἐκ πάσης χώρας, ζητούντων αὐτόθι καταφυγὴν καὶ βιωσάντων καθ' ἀπάσας τὰς ἐποχάς. Ἐμελλε τέλος νὰ εἶνε ἐκ πάντων τῶν λαῶν τοῦ βορρᾶ ἐκεῖνος, ὅστις καίπερ προοδεύων διηνεκάς ἐν τῷ κοινωνικῷ βίῳ, διετήρησεν ἀγνότατον τὸν ἀρχαῖον χαρακτῆρα.

Ἄρκει δὲ νὰ ἀναλογισθῶμεν τὸν σχηματισμὸν τῆς χώρας ταύτης, ὅπως ἐνηθώσωμεν ὅτι ἡ χώρα αὕτη ἢ ἐνέχουσα τρία καὶ ἥμισυ ἐκατομμύρια κατοίκων, καίπερ ἀποτελούσα συμπαγῆστατην πολιτικὴν ἐνότητα, καίπερ διακρινομένη ἀπὸ πάντων τῶν λοιπῶν λαῶν τοῦ βορρᾶ διὰ τινῶν χαρακτῆρων κοινῶν εἰς ἀπαντας τοὺς κατοίκους τῶν ἐπαρχιῶν τῆς, ὀφείλει νὰ παρουσιάσῃ μεγάλην ποικιλίαν. Καὶ τοῦτο συμβαίνει ἀληθῶς. Μεταξὺ τῆς Ζηλανδίας καὶ τῆς κυρίως λεγομένης Ὀλλανδίας, μεταξὺ τῆς

Ὀλλανδίας καὶ τῆς Φριζίας, μεταξὺ τῆς Φριζίας καὶ τῆς Γελδρίας, μεταξὺ τῆς Χρονίγγης καὶ τῆς Βραβάντης, καίπερ πολλῶν ὑπαρχόντων δεσμῶν καὶ μεγίστης οὔσης τῆς γειτονίας, δὲν ὑπάρχει διαφορὰ ὀλιγωτέρα ἢ μεταξὺ τῶν τὰ μάλιστα ἀπ' ἀλλήλων ἀπεχουσῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Γαλλίας, διαφορὰ γλώσσης, περιβολῆς, χαρακτῆρων, διαφορὰ φυλῆς καὶ θρησκείας. Ἡ κοινοτικὴ διοίκησις ἐπέθηκεν ἐπὶ τοῦ λαοῦ τούτου χαρακτῆρα ἀδιάσβεστον, ἐπειδὴ ἐν οὐδεμιᾷ χώρᾳ ὑπῆρξε συμφωνότερος πρὸς τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων ἢ ἐν ταύτῃ. Ἡ χώρα διαιρεῖται εἰς διαφόρους συστάδας συμφερόντων ὁμοιοζόντων πρὸς τὸν ὀργανισμὸν τοῦ ὑδραυλικοῦ συστήματος. Ἐντεῦθεν ἐπέρχεται συνασπισμὸς καὶ ἀμοιβαία βοήθεια κατὰ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ, τῆς θαλάσσης, ἀλλ' ἐλευθερία τῶν τοπικῶν δυνάμεων καὶ θεσμῶν. Ἡ μοναρχία δὲν ἐξήλειψε τὸ ἀρχαῖον δημοτικὸν πνεῦμα, τὸ δὲ πνεῦμα τοῦτο εἶνε τὸ καταστήσαν ἀδύνατον τὴν πλήρη συγχώνευσιν τοῦ κράτους εἰς ἅπαντα τὰ κράτη τάποπειραθέντα αὐτῆς. Οἱ μεγάλοι ποταμοὶ καὶ οἱ βαθεῖς κόλποι εἶνε οὐ μόνον μέσα τῆς συγκοινωνίας, ἀλλ' ἐνταῦτῳ χρόνῳ καὶ δεσμοὶ ἐθνισμοῦ μεταξὺ τῶν διαφόρων ἐπαρχιῶν καὶ φραγμαὶ προστατεύοντες παλαιὰς παραδόσεις καὶ παλαιὰ ἔθιμα διάφορα ἀπ' ἀλλήλων. Ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, τῇ κατὰ τὸ φαινόμενον ἐνιαίᾳ καθ' ἕκαστον βῆμα, δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι πλὴν τῆς θέας τῆς φύσεως τὰ πάντα μεταβάλλονται καὶ τὰ πάντα διὰ μίαν, ὡς ἡ φύσις αὕτη πρὸ τῶν ὀμμάτων τοῦ τὸ πρῶτον διαβαίνοντος τὰ ὄρια τοῦ κράτους.

Ἄλλ' ὅσον καὶ ἂν ᾖ θαυμασία ἢ φυσικὴ ἱστορία τῆς Ὀλλανδίας, ἔτι θαυμασιωτέρα εἶνε ἡ πολιτικὴ αὐτῆς ἱστορία. Ἡ μικρὰ αὕτη χώρα, εἰς ἣν κατ' ἀρχὰς ἐπέδραμον διάφοροι φυλαὶ τοῦ γερμανικοῦ φύλου, ἢ ὑποταχθεῖσα εἰς τοὺς Ῥωμαίους καὶ τοὺς Φράγκους, ἢ δηθθεῖσα ὑπὸ τῶν Δανῶν καὶ Νορμανδῶν, ἢ ἐπὶ αἰῶνας ὄλους ἐρημωθεῖσα ὑπὸ φρικωδῶν πολέμων ἐμφυλιῶν, ὁ μικρὸς οὗτος λαὸς ἀλιεῶν καὶ ἐμπόρων διασώζει τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ διὰ πολέμου ὀγδοήκοντα ὄλα διαρκέσαντος ἔτη κατὰ τῆς φοβερᾶς μοναρχίας Φιλίππου τοῦ Β' καὶ ἰδρύει δημοκρατίαν ἀποβάσαν τὴν κιβωτὸν τῆς σωτηρίας τῶν ἐλευθεριῶν ἀπάντων τῶν λαῶν, τὴν θετὴν πατρίδα τῶν ἐπιστημῶν, τὸ χρηματιστήριον τῆς Εὐρώπης, τὸ ἐμπορεῖον τοῦ κόσμου, δημοκρατίαν ἐκτείνουσαν τὴν κυριαρχίαν αὐτῆς εἰς Ἰάβαν, εἰς Σουμάτραν, εἰς τὸ Ἰνδοστάν, εἰς Κεϋλάνην, εἰς τὴν Νέαν Ὀλλανδίαν, εἰς τὴν Ἰαπωνίαν, εἰς τὴν Βρασιλίαν, εἰς τὴν Γουϊάναν, εἰς τὴν ἄκραν τῆς Καλῆς Ἐλπίδος, εἰς τὰς δυτικὰς Ἰνδίας, εἰς τὴν Νέαν Ὀρκην, δημοκρα-

τίαν νικῶσαν τὴν Ἀγγλίαν κατὰ θάλασσαν, ἀνθισταμένην εἰς τὰ ἠνωμένα ὄπλα Καρόλου τοῦ Β' καὶ Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ', συναλασσομένην ὡς ἰσότημον μετὰ τῶν μεγίστων ἐθνῶν καὶ οὖσαν ἐπὶ τινα χρόνον μίαν τῶν τριῶν Δυνάμεων τῶν ἰθνηουσῶν τὰς τύχας τῆς Εὐρώπης.

Τανῦν ἡ Ὀλλανδία δὲν εἶνε πλέον ἢ μεγάλη Ὀλλανδία τοῦ δεκάτου ἐβδόμου αἰῶνος, ἀλλ' εἶνε ἀκόμη μετὰ τὴν Ἀγγλίαν τὸ πρῶτον τῶν ἀποικιστικῶν κρατῶν τῆς ὑψηλίου. Ἀντὶ τοῦ ἀρχαίου μεγαλείου κέκτηται ἡσυχον εὐήμεριαν περιωρίσθη εἰς τὸ ἐμπόριον, προώδευσεν ἐν τῇ γεωργίᾳ. Τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος ἀπώλεσε μᾶλλον τὸν τύπον ἢ τὴν οὐσίαν· οἶκος ἡγεμόνων φιλοπατρῶν καὶ λαοφιλῶν βασιλεύει ἡσυχῶς ἐν μέσῳ πασῶν τῶν ἐλευθεριῶν ἀρχαίων καὶ νεωτέρων. Ἐν τῇ χώρᾳ ἐπικρατεῖ ὁ πλοῦτος ἄνευ κόμπου, ἡ ἐλευθερία ἄνευ θρασυτήτος, ὁ φόρος ἄνευ πενίας. Ὁ τόπος προοδεύει ἄνευ διασαλεύσεως, ἄνευ ταραχῶν, μετὰ τῆς ἀρχαίας πρακτικότητος, διατηρῶν ἐν ταῖς παραδόσεσιν, ἐν τοῖς ἔθεσι καὶ ἐν ταῖς ἐλευθερίαις αὐταῖς τὸν τύπον τῆς εὐγενοῦς αὐτοῦ καταγωγῆς. Εἶνε ἴσως ἐκεῖνο τῶν κρατῶν τῆς Εὐρώπης, ἔθνα ἀπαντᾶται ἢ μεγίστη δημῶδης ἐκπαίδευσις καὶ ἡ ἐλαχίστη τῶν ἠθῶν διαφθορά. Μόνον, κατὰ τὴν ἄκραν τῆς εὐρωπαϊκῆς ἡπείρου, ἀσχολούμενον περὶ τὰ ὕδατά του καὶ τὰς ἀποικίας του, ἀπολαμβάνει ἐν εἰρήνῃ τοὺς καρποὺς τῆς ἐργασίας του χωρὶς νὰ δίδῃ ἀφορμὴν εἰς λόγον περὶ αὐτοῦ, ἔχον τὴν βαθεῖαν πεποιθήσιν ὅτι δύναται νὰ εἴπῃ ὅτι οὐδεὶς λαὸς ἐπὶ τῆς ὑψηλίου κατέκτησε διὰ μειζόνων θυσιῶν τὴν ἐλευθερίαν τῆς πίστεώς του καὶ τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ ἀνεξαρτησίαν.

*Λ.

Ἰπὸ τὸν τίτλον «Π Κρυσμοαλλοῦσα τῶν Σφακιῶν» ὁ κ. Ἄντ. Ἀντωνιάδης ἐξέδωκεν ἄρτι νέον αὐτοῦ ἔπος, ὅπερ συντάξεν ἐπὶ τῇ βάσει ὠραίας Κρητικῆς παραδόσεως. Τὴν παράδοσιν ταύτην, ἀπόσπασμα οὖσαν τῆς ὁσονοῦπω ἐκδοθησομένης βιογραφίας τοῦ γενικοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Κρήτης Ρούσου Βουρδουμπᾶ ἢ Βουρδουμπᾶκη, μεταφέρομεν ἐνταῦθα ἐν τοῖς ἐξῆς.

Η ΚΡΥΣΜΑΛΛΟΥΣΑ

Ἐπὶ τοῦ δουκὸς Γραδενίγου ὑπῆρχεν ἐν Σφακίαις, ὡς καὶ σήμερον εἰσέτι σώζεται ἐπὶ ἀποτόμου βράχου, ἄνωθεν τῆς θαλάσσης, πρὸς τὰ ἀριστερὰ τοῦ ὄρμου Προσγιάλου, ἐρείπιον φρουριδίου Βενετικοῦ, ὅπου διέμενε φρουρὰ Βενετῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν Καπουλέτου τινός.

Ὁ φρουράρχος οὗτος, κατὰ τὰς παραδόσεις, μίαν τῶν ἡμερῶν πορευόμενος ἀπὸ Προσγιάλου πρὸς τὸ φρουρίδιον τοῦτο καὶ παρακάλυπτον

συναντᾷ εἰς τὸ παρακείμενον τοῦ Μεσοχωρίου φρέαρ τὴν δεκαεξαετῆ κόρην Χρυσῆν, ἐξαισίου κάλλους, τῆς οἰκογενείας Βουρδουμπᾶ (τοῦ Στρατῆ) μετὰ τῶν θεραπακινῶν τῆς, ἀπελθοῦσαν ἐκεῖσε πρὸς λεύκανσιν μεταξωτῆς ὀθόνης. Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκεῖνους διεσώζετο ἀκόμη ἡ ἀρχαῖκή συνήθεια, καθ' ἣν τῶν πλουσίων καὶ μεγάλων οἰκογενειῶν αἱ σύζυγοι καὶ αἱ κόραι ἀπῆρχοντο μετὰ τῶν θεραπακινῶν, καὶ χάριν διασκεδάσεως, εἰς τοὺς ποταμοὺς, εἰς τὰς ῥεῦσας πηγὰς καὶ εἰς τὰ φρέατα πρὸς ἄρδυσιν ἢ λεύκανσιν τῶν ὀθωνῶν, ἐξεργασίας πολλάκις τῶν ἰδίων δεσποινίδων, θεωρουμένου τοῦ ἔργου ἐπιζήλου. Ὑπὸ τοῦ ἐξόχου δὲ κάλλους τῆς κόρης καταθελχθεὶς οὗτος ὁ ἱππότης τῆς Βενετίας, ὁ ἀκόλαστος καὶ ἀσελγῆς φρουράρχος, ρίπτεται ἐπ' αὐτῆς ἵνα τῇ δώσει θεμιτὸν φίλημα, ἀλλὰ ῥαπίζεται ἀμέσως ὑπὸ τῆς Ἑλληνίδος παρθένου κατὰ πρόσωπον καὶ λιθοβολεῖται ὑπὸ τῶν θεραπακινῶν. Τότε ὀργισθεὶς ὁ Φράγκος ἐξάγει τὴν μάχιράν του καὶ κατακόπτει σκληρῶς ἀμφοτέρας τὰς ὀπισθεν τῆς ὠμοπλάτης κυματίζούσας μεγάλας ξανθὰς πλεξούδας τῆς κεφαλῆς τῆς, καὶ ἀπέρχεται φέρων αὐτὰς ὡς λάφυρον κατακτῆσεως καὶ τερπνὸν ἐνθύμημα τῆς ἐν τῇ παραδόξῳ καὶ τραχεῖᾳ ταύτῃ ἐπαρχίᾳ τῶν Σφακιῶν διαμονῆς του· διὰ τῶν πλοκάμων τούτων τίς οἶδε πόσων ἱπποτῶν τῆς Βενετίας φίλων του τὰ στήθη νὰ στολίσῃ διενοεῖτο! Ἡ νέα κόρη ἐπιστρέφει ἀμέσως εἰς τὴν πατρικὴν οἰκίαν κλαίουσα καὶ ὀδυρομένη διὰ τὴν προσβολὴν αὐτῆν τῆς παρθενικῆς τῆς κόμης, ἀκρωτηριασθείσης ὑπὸ τῆς βεβήλου καὶ ἀνάνδρου χειρὸς τοῦ Καπουλέτου. Ὁ πατὴρ βλέπει ταύτην εἰς τοιαύτην ὀδύνην, συναισθάνεται τὸ μέγεθος τῆς προσβολῆς, ὀργίζεται, ἀποθηριῶται, ὀπλίζεται, ἀπέρχεται καὶ σπεύδει παρακολουθούμενος ὑπὸ τῶν οἰκείων του εἰς ἐκδίκησιν ὡς λέων συναντᾷ ἀμέσως τὸ θήραμά του, τὸν φρουράρχον αὐτὸν Καπουλέτον καὶ κατακρεουργεῖ τοῦτον· ἡ φρουρὰ λαμβάνει μέρος πρὸς ἐκδίκησιν καὶ συνάπτεται τότε μάχη πρὸς τὴν οἰκογένειαν Βουρδουμπᾶ ἢ τοῦ Σκορδύλιδων· καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν φρουρῶν καταστρέφονται, ἀποσυρθέντων τῶν ἄλλων καὶ κατακλεισθέντων ἐν τῷ φρουρίῳ. Ἀναγγέλλεται δὲ τὸ συμβᾶν εἰς τὸν Διοικητὴν τῆς νήσου ἐν Χανίαις, καὶ κερανοὶ ἐτοιμάζονται νὰ ἐπιπέσωσι καὶ καταστρέψωσι τὴν οἰκογένειαν Βουρδουμπᾶ· ἡ οἰκογένεια τότε αὐτὴ μὴ δυναμένη νὰ σωθῆ κατέφυγε πάραυτα εἰς χωριδίον καλούμενον Σαμαριὰν τῆς Ἁγιάς Ρουμέλης τῶν Σφακιῶν, κειμένην ἐπὶ ἀποτόμου θέσεως, καὶ διὰ φάραγγος ἀδιαβάτου μόνον συγκοινωνοῦσαν. Ἐκεῖ ὄχουρῶνται μετὰ 17 ἀνδρῶν ἐκ τῶν συγγενεουσῶν οἰκογενειῶν Πατέρων καὶ Ψαρρομηλιγγῶν, ἀποφασισάντων νὰ συμετάσχωσι τῆς τύχης τῆς